

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Ettevõtlusosakond

Martina Võrklaev
AÜEP-3

**VASTUTUSTUNDLIK ETTEVÕTLUS EESTI
IT ETTEVÕTETES**

Lõputöö

Juhendaja: PhD Arvi Kuura

Pärnu 2022

Soovin suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Arvi Kuura

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Margus Kõomägi

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Martina Vörklaev

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Vastutustundliku ettevõtluse teoreetiline taust	6
1.1. Vastutustundliku ettevõtluse olemus ja ajalugu	6
1.2. Vastutustundliku ettevõtluse väljendus	11
1.3. Vastutustundlik ettevõtlus infotehnoloogia sektoris	16
2. Eesti Infotehnoloogia ettevõtte vastutustundlik ettevõtlus.....	21
2.1. Eesti infotehnoloogia vastutustundliku ettevõtluse uuringu meetodika	21
2.2. Eesti infotehnoloogia vastutustundliku ettevõtluse uuringu tulemuste analüüs ..	22
2.3. Järeldused ja ettepanekud vastutustundlikkuse parendamiseks	31
Kokkuvõte	34
Viidatud allikad.....	36
Lisa 1. Intervjuu küsimuste vestlusel skoobi hoidmiseks (Autori koostatud)	41
Summary	42

SISSEJUHATUS

Maailmas on toimumas muutused, meid ümbritsevas keskkonnas jälgitakse üha enam keskkonna ja inimkonna vahelisi seoseid. Järjest rohkem märgatakse inimeste, ühiskonna ja ettevõtete mõju keskkonnale. Inimesed on muutunud oma tarbimises ja käitumises teadlikumaks ja soovivad olla vastutustundlikumad.

Vastutustundlik ettevõtetus on populaarsust kogumas ja selle olulisust teadvustatakse üha enam igal pool maailmas. Edukaks ettevõtluseks vajatakse tervet ühiskonda. (Porter & Kramer, 2006, lk 82) Ühiskonnas on suurenenud teadlikkus vastutusrikkast käitumisest, mis näitab avatust läbipaistvama ettevõtluse tekkimiseks. Tegemist on uuemat laadi mõtteviisiga, kuidas ettevõtted saavad loomulikult moel endi keskkondlikke ja sotsiaalseid mõjusid positiivsemalt suurendada ning negatiivseid mõjusid minimeerida.

Infotehnoloogiline areng liigub tohutu kiirusega, mis toetab majanduse arengut. (Fernández-Portillo *et al.*, 2020 lk 7) Infotehnoloogia ettevõtete arv on jätkuvalt kasvav ja kasv ilmselt jätkub edaspidi. Selline valdkonnapõhine kiire areng ja tõusutrend annab võimalust integreerida muutuvasse keskkonda vastutustundlikkust.

Teema on aktuaalne ettevõtetele, kes tegutsevad infotehnoloogia sektoris, kuna annab võimaluse saamaks teada, kuidas ettevõtted igapäevaselt tegutsevad jätkusuutliku ja läbipaistva ettevõtluse suunas. Teisalt on teema oluline IT ettevõtetele, kus valitseb tööjõu nappus ja ettevõtted peavad pingutama, et endale kvaliteetne valdkonna töötaja saada. (Mets ja Viia, 2021, lk 49) Tulenevalt ühiskonna teadlikumaks muutumisest ja IT sektori tööjõu puudusest on nende motiveeritus vastutustundliku ettevõtluse suunas tegutsemiseks tunduvalt kõrgem, et leida ülesse ka need töötajad, kellele vastutusrikas tegutsemine on olulisem. Surve ja ootus keskkonnast, ühiskonnast kui ka klientidest ja töötajatest annab märkimisväärse tõe vastutustundliku ettevõtluse suunda liikumiseks.

Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja, kuidas Eesti infotehnoloogia ettevõtetes vastutustundlikkuse põhimõtteid on rakendatud. Ning sünteesides empiirilist osa teooriaga, töötada välja soovitused ja ettepanekud vastutustundliku käitumise edendamiseks.

Autor on püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- Analüüsida akadeemilise kirjanduse toel vastutustundliku ettevõtluse olemust, seoseid ja mõjusid.
- Analüüsida ja tuua välja vastutustundliku ettevõtluse olukord infotehnoloogia sektoris.
- Sünteesida uuringu tulemusi akadeemilise kirjanduse toel ja teha ettepanekud ning soovitused vastutustundliku käitumise parendamiseks.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, millest esimene osa keskendub vastutustundliku ettevõtluse teoreetilistele käsitlustele. Teine osa keskendub läbiviidud kvalitatiivsele uuringule, milles viiakse läbi poolstruktureeritud intervjuud. Tulemuste analüüsitakse ning sünteesitakse sellest tulenevaid järeldusi ja ettepanekuid.

1. VASTUTUSTUNDLIKU ETTEVÕTLUSE TEOREETILINE TAUST

1.1. Vastutustundliku ettevõtluse olemus ja ajalugu

Tänapäeva ühiskonna huvi organisatsioonide tegutsemise vastu muudab järjest enam vastutustundliku ettevõtluse käsitlemise tähtsust ja inimesed jälgivad rohkem ettevõtete toimetamist ühiskonnas. Ettevõtete sotsiaalset vastutust nende põhitegevustes mõistetakse kui vabatahtlikku panust keskkonna-, majandus- ja sotsiaalvaldkondade arengutesse. (Euroopa Komisjon, 2001, lk 6) Vastutustundliku käitumisega tagavad ettevõtted, et nende mõju ühiskonnale oleks võimalikult positiivne.

Vastutustundliku ettevõtluse (inglise keeles *Corporate Social Responsibility*) olemus ja tähtsus on läbi aegade muutunud. Vastutustundliku ettevõtluse termin on kasutusele võetud 1960-ndatel. Pisut varasemates ja ühtedes esimestes teemakohastes teadusuuringutes 1950-ndatel kasutati vastutustundliku ettevõtluse mõiste asemel enam terminit “sotsiaalne vastutus”, mis tulenes tolaegsest olukorrast, kus ettevõtete mõju ühiskonnale ei olnud veel nii suur. (Caroll, 1999, lk 269)

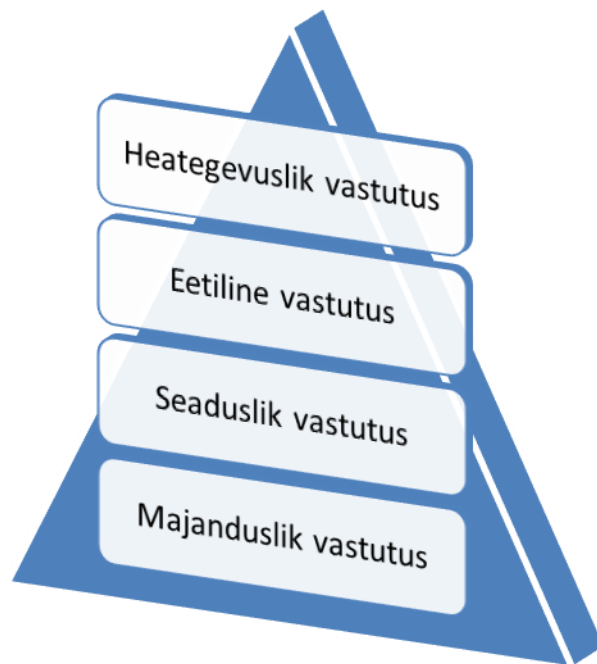
1960-ndatel aastatel kujunes vastutustundliku ettevõtluse mõiste ja sisu kiiresti. Davis (1960, lk 72-73) väitel oli see mõiste ebamäärane ja vastutustundlikku käitumist tuli käsitleda juhtumite põhiselt. Lisaks väitis ta, et organisatsioonidel oli hea võimalus pikaajalist majanduslikku kasu saada läbi põhjendatud ja kaalutletud sotsiaalselt vastutustundlike otsuste. Davise idee oli, et ärimeeste sotsiaalsed kohustused peavad olema proportsionaalsed nende sotsiaalse võimuga ja selle vältimine tooks kaasa ettevõtte sotsiaalse võimu vähenemise.

1970-ndatel vastutustundlik ettevõtlus muutuma aina aktuaalsemaks ühiskonna ning seda kogukondade vaatest. Mille tõestusena ilmus järjest enam sisukaid ja defineerivaid materjale. Vastutustundliku ettevõtluse mõiste sai täpsemaks, ilmnesid ka alternatiivsed rõhuasetused nagu ettevõtete sotsiaalne tundlikkus ja ettevõtte sotsiaalne tulemuslikkus. (Caroll 1999, lk 273). Peston ja Post (1975 lk 5-15; 45-50) kirjeldasid, et ettevõtted ei vastuta sotsiaalsete tingimuste parandamise ega sotsiaalsete probleemide lahendamise

est ning väitsid, et ettevõtte vastutus laieneb ainult nende otsuste ja tegevuste otsesetele tagajärgedele. Seth (1975, lk 60) tuli välja teistsuguse arusaamaga, tema jaoks sotsiaalne vastutus tähendab, et ettevõtte käitumine peab olema kooskõlas sotsiaalsete normide, väärtuste ja ootustega ning sellest tulenevalt ettekirjutav.

1980-ndatel ilmus vähem originaalseid definitsioone, tehti rohkem katseid mõõta vastutustundliku ettevõtlust. Carroll (2008, lk 36) tõi välja tolle aja kõige tähtsamad ühiskonna ootused ettevõtte käitumisele, milleks olid keskkonnasaaste, tööalane diskrimineerimine, tarbijate kuritarvitamine, töötajate tervis ja heaolu,

Carroll (1991, lk 42) toob välja mitmetasandilise mudeli (vt joonis 1), millega kujutatakse püramiidi ettevõtluse sotsiaalsetest vastutustest.

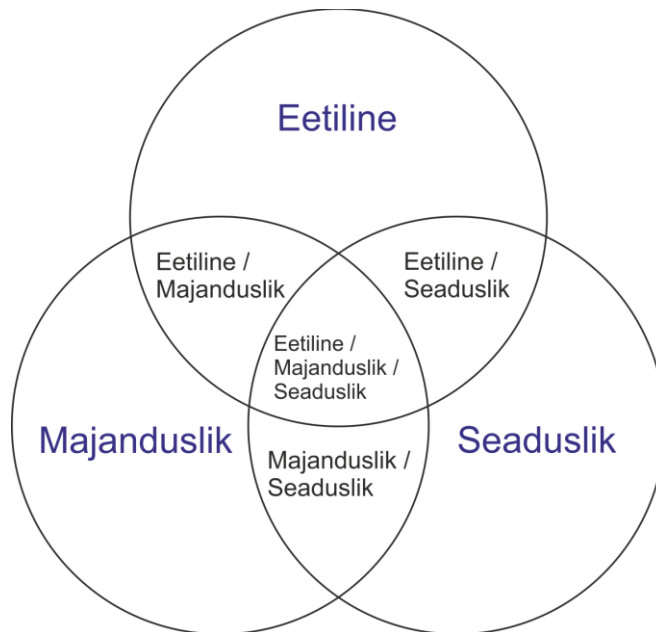
Joonis 1. Vastutustundliku ettevõtluse püramiid. Allikas: Carroll, 1991, lk 42

Mudelil on esindatud neli komponenti vastutustundliku ühiskonna ees: majanduslikud, õiguslikud, eetilised ja heategevuslikud kohustused. Sotsiaalse vastutuse käsitlemiseks peavad olema ettevõttes esindatud kõik neli vastutusala. Huvipooled ja sotsiaalne vastutus on terminid, mis on tihedas seoses. Sellest tulenevalt on tähtis huvipoolte

edukaks juhtimiseks eelnevalt terminid kirjeldada, aru saada, analüüsida ja selles tulenevalt juhtida. (Carroll, 1991, lk 42)

1990-ndatel lisandus vastutustundliku ettevõtluse kontseptsiooni sidusrühmade teooria, ärietika teooria, ettevõtete tulemuslikkus ja käitumine korporatiivse kodanikuna, ettevõtete kodanikuõigused. (Carroll, 1999, lk 285)

Schwarz ja Carroll (2003, lk 509) tulid välja modifitseeritud mudeliga, mis põhineb Carrolli püramiidil (vt joonis 2). Eemaldatud on heategevuslik kategooria ning see osa on arvatud iseeneslikult eetilise, õigusliku ja majandusliku vastutuse osaks. Kolme domeeni mudel aitab mõista paremini vastutustundlikku ettevõtlikust, kõrvaldades sealt hierarhilised suhted, mis esinesid püramiidil.

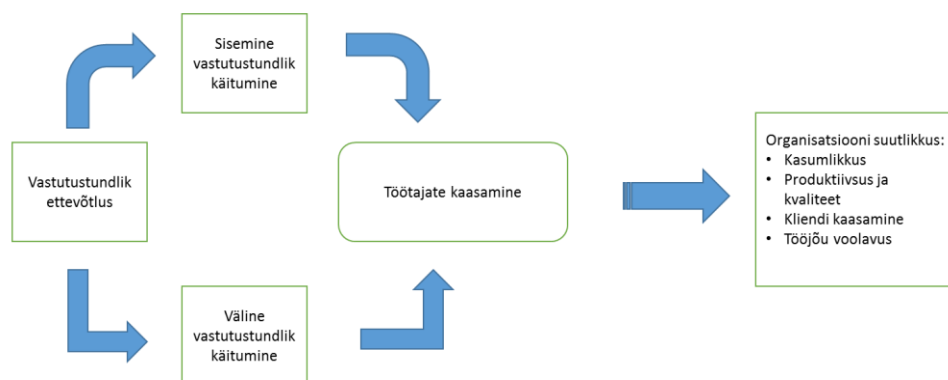
Joonis 2. Vastutustundliku ettevõtluse kolme domeeni mudel. Allikas: Schwartz, Carroll, 2003, lk 509

Kolme dimensiooni mudel on sobivaks vahendiks ja teoreetiliseks raamistikuks, millega käsitleda vastutustundlikku ettevõtlust. Mudeli kujutluse kohaselt ei ole ükski osa teisest tähtsam, vaid nad töötavad ning toetavad teineteist koos. (Schwartz, Carroll, 2003, lk 509)

Porter ja Kramer (2016, lk 89) toovad veel omalt poolt välja neli põhjust ettevõtte sotsiaalse vastutuse parandamiseks: moraalne kohustus, seaduslikkus, maine konkurentsieelis ja kolme eelneva kombinatsioonina strateegilist lähenemist.

1990-ndatel võeti kasutusele Dow Jones'i jätkusuutlikkuse indeks (*Dow Jones Sustainability Index*), millega mõõdetakse finantstulemusi suurtes ettevõtetes majanduskeskkonna- ja sotsiaalsete kriteeriumite alusel. Jätkusuutlikkuse hindamismeetodite aluseks kasutatakse ka sektorist tulenevaid näitajaid. (DJSI 2016) Hiljem, 1990. aastatel kontseptsiooni tugevdati ja see on pidevalt arenenud tänu globaliseerumisele, majandustegevuse kiirenemisele, ökoloogiategadlikkusele ja uute tehnoloogiate arengule

Gupta ja Vadna (2016, lk 67) on toonud välja töötajate kaasatuse läbi sisese ja välise vastutustundlikkuse, rõhutades, et töötajate kaasamisega ettevõtte tegevustesse on sellel tugevad mõjud ettevõtte kasumlikkusele. Uuringu põhjal on nad koostanud seda teooriat kergesti illustreeriva mudeli, mis on näha joonisel 3.

Joonis 3. Vastutustundlik ettevõtluse seotus ja organisatsiooni suutlikkuse mudel. Allikas: Gupta, Vandna, 2016, lk 68

21. sajandil muutus vastutustundlik ettevõtlus järjest teadlikumaks tegevuseks kogu ühiskonnas. Rahvusvahelisel maastikul jätkusuutlikult tegutsemiseks ning konkurentsipüsimiseks tuli enam hakata arvestama ühiskonna ja inimeste heaoluga ning säästlikuma tegutsemisega. Sellel ajal kuni tänaseni on tekkinud mitmeid Euroopa direktiive ning ISO standardeid, mille järgselt vastutustundlikku ettevõtlust käsitletakse. (Caroll, 2021)

Eestis on üheks vastutustundliku ettevõtluse eest seisvaks asutuseks aastast 2005 MTÜ Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum (lühend VEF). Täna on foorumiga liitunud 81 liiget, kuhu kuuluvad erineva suurusega ettevõtted. (Vastutustundliku ettevõtluse ...)

VEF toob välja võimalikud kasud ettevõtete toimimisele, mis kaasneb jätkusuutlikkuse põhimõtteid järgides (Vastutustundliku Ettevõtluse ...):

- Kvaliteedi ja tootlikkuse parendamine: tööjõud muutub lojaalsemaks, vastupidavam ning kaasatum töötaja tagab parema töötulemuse, püsib ja annab oskusi edasi. Ühtlasi püsib motiveeritud.
- Otseste kulude langus: kokkuhoidlikum ja jätkusuutlikum ressursside tarvitamine, millega hoitakse kulusid kokku
- Eelised eksportimisel: välisurgudel vaadatakse kriitilise pilguga jätkusuutlikke ja vastutustundlikult käituvaid ettevõtteid, hinnatakse kõrgelt hoolivat suhtumist.
- Pilkupüüdev investoritele: välisinvestorid hindavad vastutustundlikult tegutsevat ettevõtet kõrgelt ja kutsuvad investeerima.
- Tarbija huvi kasvab: suurenev teadlikkus jätkusuutlikkuse ja keskkonna säästlikkuse juures paneb tarbijaid tooteid valida. Peetakse targemaks valida paremaid ja puhtamaid tooteid, keskendudes ka toote valmimisprotsessile ja päritolule.
- Uuenduste allikas: suurema hulga sidusrühmadega arvestamine. Erinevate osapoolte arvestamisega innovatiivsete lahenduste esile kerkimine, turgudel laienemine ja ärimudelite uuendus.
- Juhitakse teadlikumalt riske: kasutatakse otstarbekamalt sidusrühmade tagasisidet ja maandatakse sellega äririske.
- Plussid konkurentide ees: kvaliteedi ja teadlikkuse tõstmine vastutustundliku ettevõtlusega tegelemisel võimaldab ettevõttel enda kuulsust tõsta.

Põhjendatud järeldusel on vastutustundliku ettevõtluse tähendus, et ettevõtted peavad olema enda tegevustes enam vastutustundlikud, kuna mõjutavad enda tegevustega otseselt inimesi ja ühiskonda. Kõiksugune tegevuste käigus tekitatav negatiivne mõju nii inimestele kui ühiskonnale üldiselt, tuleb märgata ja reageerida parandavalt ning selle mõju vähendavalt. Soovitavalt peaksid ettevõtted loobuma enda põhitegevusest tulenevast osast kasumlikkusest negatiivsete mõjude leevendamiseks.

Vastutustundlikku ettevõtlust on läbi aegade kirjeldatud ja defineeritud erinevalt. Samas on kirjeldustel kõigil ühine sisu, mis väidab, et vastutustundlik käitumine on organisatsioonide, ettevõtete, äride poolt iseeneslikult ja peale sundimata omaks võetud ning seda kasutatakse põhitegevustes ühiskondliku ja keskkonnaalaseid vastutusi järgides.

1.2. Vastutustundliku ettevõtluse väljendus

Vastutustundlikku ettevõtluse käsitles on välja toodud nii positiivsed kui ka negatiivseid efekte ettevõtetele. Samas nii toetajad kui kriitikud soovivad, et ettevõtted käituksid vastutustundlikult ühiskonnas.

Argumentidena vastutustundliku ettevõtluse poolt mõjudena on välja toodud (Post, Lawrence, Weber, 2002, lk 64-66):

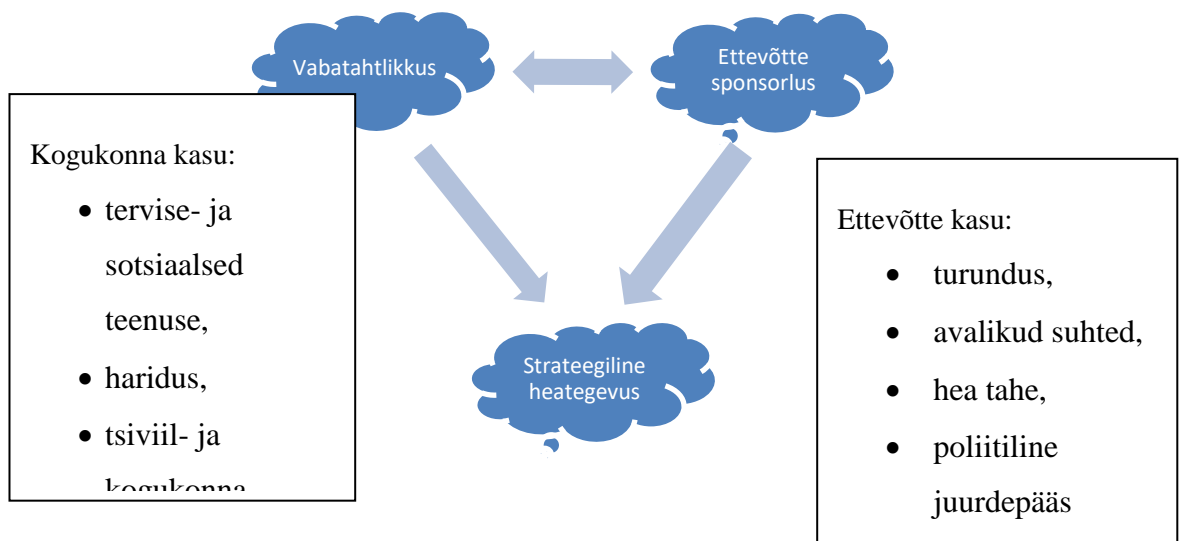
- tasakaalustab ettevõtete võimu vastutustundlikkusega, kui võimu kuritarvitada, siis võib selle kaotada;
- takistavad valitsuse regulatsioone, ettevõtte oma vastutustundliku käitumisega saab suunata regulatsiooni täites avalikke hüvesid;
- soodustab ettevõtete pikaajalist kasumlikkust, näiteks äri investeeringud võivad ettevõttele juurde tuua tulevasi eksperte (investeeringud haridusse);
- reageerib huvigruppide muutunud nõuetele, avalikkuse teadlikkuse kasvamisest tulenevatele nõudmistele vastavalt käitumine (puhtam keskkond, ohutumad tooted, õiglane käitumine jne);
- parandab äritegevuse põhjustatud sotsiaalseid probleeme, ettevõtted likvideerivad tehtud keskkonna kahju vabatahtlikult või vajadusel seaduse käsul.

Ettevõtluse positiivse mõju rakendumisega saab märkimisväärselt panustata ühiskonnas uute ja heade tavade väljakujunemisse. Ühiskonna kui terviku heaolu paraneb. (Ubrežiova, Kurčova, Horvathova, 2017, lk 345). Heakskiitev tegutsemine ja keskkonna ning inimeste vastu hoolimise väljapaistmine toob omakorda tähelepanu ettevõtlusele endale.

Vastutustundliku ettevõtluse negatiivsete mõjudena on kirjeldatud (Post, Lawrence, Weber, 2002, lk 65-68):

- vähendab majanduslikku efektiivsust ja kasumit, ettevõtte võin teha näiteks otsuse jätta ebaefektiivne osakond alles, et mitte vallandada isikuid;
- kehtestab erinevad hinnad konkurentsisis, mis tuleneb sotsiaalselt vastutustundlikuma tegutsemise omaksvõtmisega (näiteks looduslikult toodetud produktid);
- lisab varjatud kulusid sidusrühmadele, roheline tootmisega võivad kaasnevad suuremad kulud ning need arvestatakse toote hinnale juurde, mille tõttu ühiskond katab lõpuks kulud;
- nõuab sotsiaalseid oskusi, mis ettevõttes/äris võivad puududa;
- lisab vastutuse pigem ärile kui isikule, kuigi sotsiaalne vastutus peaks tulema indiviidi tegudest.

Vastutustundlikku käitumise mõjusid on käsitletud nii negatiivsete kui positiivsetena ühiskonnas. Leidub mõlemate seisukohtade pooldajaid, küll aga enamuses on siiski positiivse suuna toetajaid. Strateegilise heategevusliku käitumisena on siinkohal hea välja tuua ettevõtte ja kogukonna kasud, mis tulenevad strateegilise heategevuse tagajärgedena.

Joonis 4. Strateegilise heategevuse kasu ettevõttele ja kogukonnale. Allikas: Post, Lawrence, Weber, 2002, lk 394

Davenport (1999, lk 957) on viidanud, et ettevõtluse vastutustundlik käitumine on kogu maailmas muutunud osapooli arvestavamaks ning toonud välja vastutustundliku ettevõtte printsiibid, millest juhinduda:

Ettevõtte eetiline käitumine

- 1) Õiglasel ja ausal ärisuhtes osalemine erinevate sidusrühmadega.
- 2) Seab kõrgeid käitumisstandardid kõikidele töötajatele.
- 3) Teostab ja tasandab eetilist järelevalvet.

Sidusrühmade pühendumus

- 4) Püüab hallata kõikide osapoolte huvisid ettevõtte jaoks.
- 5) Algatab ja osaled siirates dialoogides osapooltega.
- 6) Hindab ja rakendab dialooge.

Kogukond

- 7) Soodustab vastastikust koostööd ettevõtte ja kogukonna vahel.
- 8) Ettevõtte investeerib kogukondadesse, milles tegutseb.

Tarbija

- 9) Austab tarbija õigusi
- 10) Pakub kvaliteetset toodet ja teenust.
- 11) Pakub õiglast ja kasulikku informatsiooni.

Töötaja

- 12) Pakub peresõbralikku keskkonda.
- 13) Tegeleb ja vastutab inimressursi juhtimise eest.
- 14) Pakub õiglast lisa- ja palgataset töötajatele.
- 15) Teostab ja julgustab avatud kommunikatsiooni töötajatega.
- 16) Investeerib töötajate arengusse.

Investorid

- 17) Püüdleb konkurentsivõimelise investeeringu tasuvuse poole.
- 18) Tarnijad
- 19) Julgustab õiglasi kauplemise tavasid tarnijatega.

Keskkonna kohustus

- 20) Näitab panustamist keskkonda.
- 21) Näitab panustamist jätkusuutlikku arengusse.

Konkurentsipüsimiseks peavad ettevõtted üha enam mõtlema vastutustundlikule lähenemisele. Samu tooteid ja teenuseid pakutakse väga mitmete ettevõtete poolt. Selleks, et tarbijad ja töötajad valiksid just selle ettevõtte, mis on teistest eristuv, tuleks keskenduda rohkem sotsiaalselt vastutustundlikumale lähenemisele (Ubrežiova, Kurčova, Horvathova, 2017, lk 345). Rakendades vastutustundliku ettevõtluse printsiipe on loovad ettevõtted parema kujundi ja maine endast, millega tõstetakse ühtlasi konkurentsivõimet turul.

Tóth (2009) on välja toonud kokkuvõtlikult viis aluspõhimõtet, millega tõugata paremuse poole jätkusuutlikkus ettevõttes. Jätkusuutlikkuse suurendamiseks piisab juba ühe või mõne aluspõhimõtte integreerimisest äristrateegiasse. Viie valdkonna käsitusse kuuluvad transport, õiglus, kasumipõhisus, ettevõtte suurus ja toode. Üldiselt on jätkusuutlik areng ja ettevõtte vastutus strateegilised väljakutsed.

Joonis 5. Tõeliselt vastutustundlike ettevõtte jaotus. Allikas: Tóth, 2009, lk 86

Joonisel 5 on kujutatud vastutustundlike ettevõtete jaotus, kus alumine jaotus on vastutustundliku ettevõtluse lihtsaim vorm. Väärtuspõhisteks organisatsioonideks peetakse missioonitundega mittetulundusühinguid. Kolmandaks kihiks on ettevõtted,

kellel on lisaks kasumi teenimisele ka muud eesmärgid, näiteks mitmed sotsiaalsed või keskkonna-alased. Püramiidi tipus asuvad tõeliselt vastutustundlikud ettevõtted, mille peamiseks erinevuseks on selgesti eristuv juhtkond, keda tavapäraselt tuntakse ühiskonnas juba nägupidi. (Tóth, 2009, lk 86-89)

Eesti riigis on juba 2005 aastal jätkusuutliku arengu toetamiseks töötanud välja säästva arengu strateegia, mille eesmärgid aastani 2030 on eelkõige (Strateegia Säästev Eesti...):

- Eesti kultuuriruumi elujõulisus,
- inimese heaolu kasv,
- sotsiaalselt sidus ühiskond,
- ökoloogiline tasakaal.

Ülemaailmselt on jõutud järeldusele, et rahvaarvu suurenemise tõttu on tarbimine ületamas mõistlikkuse piiri ja sellest ajendatuna on kehtestatud 2015 aastal ülemaailmse säästva arengu tegevuskava aastani 2030 – “Muudame maailma”. Tegevuskavas on sätestatud 17 eesmärki, millest juhinduda ning nendest märkimisväärsemad ettevõtete jaoks on käesoleva töö autori arvates (Muudame Maailma...)

- tagada säästev tarbimine ja tootmine,
- abistada jätkusuutlikkust, kaasavat ja hoidvat majanduse arengut ja kindlustada kõigile töö, mis on inimväärne,
- luua kestav taristu, aidata kaasavat ja kokkuhoidvat industrialiseerimist ja uudsust,
- aidata kaasa rahumeelsetele ja toetavatele ühiskondadele, kindlustamaks kõikidele õiguskaitse ja rajada erinevatele tasanditele efektiivsed, jätkusuutlikud ja vastutustundlikud institutsioonid.

Nii Säästva Eesti strateegia kui ülemaailmse säästva arengu strateegia toetavad ja soodustavad igati vastutustundliku käitumise laiemat kasutuselevõttu. Eelnevas peatükis väljatoodud võimalikud kasud vastutustundlikust toimest ettevõttele on autori hinnangul võimalik seostada eelpool mainitud strateegia ja tegevuskavaga. See annab võimaluse ettevõtetele teha head suurema kõlapinnaga ning seeläbi jõuda mõjukamate tulemusteni.

Vastutustundlikud ettevõtted on reeglina organisatsioonid, kes on keskendunud finantsnäitajatele samas võtavad arvesse ühiskonnale tekitavat laiemat mõju oma tegudes.

Strategic philanthropy ehk strateegiline heategevus saab aidata ettevõtetel kasumit maksimeerida ning lisaks täita turunduslikke eesmärke (Mao, Wasson, Pearce, 2015, lk 450). Vastutustundlik ja strateegiline lähenemine aitab muuta paremaks ettevõtte erinevate huvigruppide huve, parandada kuvandit, suurendada sellega klientide lojaalsust, müüki ja ka töötajate rahulolu.

Ühiskondliku vastutuse kujundavad ümber päevakohaseks paljud tegurid (Commission of the European Communities, 2001, lk 8):

- globaliseerumise ja tööstuslike innovatsioonide taustal on isikutel, kasutajatel, organisatsioonidel ja investeerijatel teistsugused katsumused ja ootused;
- ühiskondlikud mõõdupuud annavad asutuste ja isikute investeerimisotsustele suurt mõju nii kasutaja kui investorina.
- suureneb mure ettevõtete tegevusega kaasneva keskkonnakahju pärast; meedia ning kaasaegse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil muutub ettevõtete tegevus üha läbipaistvamaks. hoolitakse ettevõtete tekitatud keskkonnakahjude pärast, seistakse hea mõjude vähendamise eest, läbipaistvam ja nähtavam tegevus suunab vastutustundlikumalt käituma.

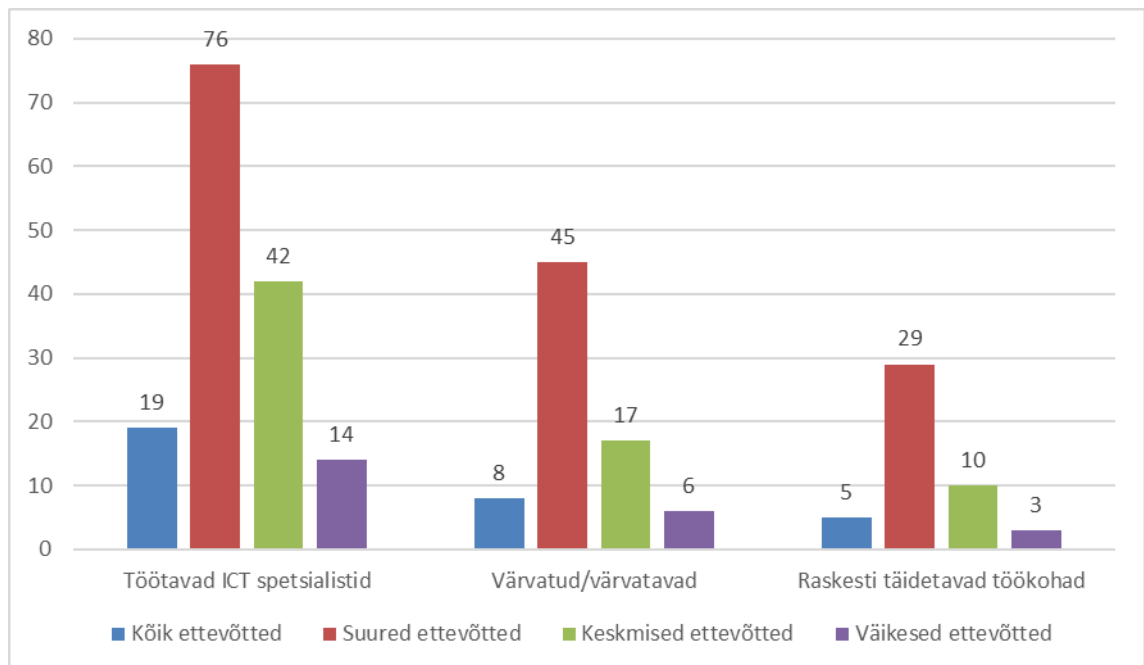
Ühiskondlik vastutus ettevõtte kontekstis ei ole mitte ainult seaduste täitmine ning regulatsioonide järgimine, vaid ka kaugemale vaatamine. See kätkeb endas aktiivsemat suhestumist inimkapitali, ümbritsevasse keskkonda ning sidusgruppidega. Keskkonnasõbralikesse tehnoloogiate ja äripraktikasse investeerimine on näidanud, et aitab kaasa ettevõtete konkurentsivõime tõstmisele (Roheline raamat, 2005 lk 11). Paranenud konkurentsivõime omakorda võimaldab ettevõtte muutuste juhtimist ning arengutesse panustamist.

1.3. Vastutustundlik ettevõtlus infotehnoloogia sektoris

21 sajandi noored tahavad töötada tähendusrikkal töökohal ja muuta maailma. Professionaalil on anded, väljaõpe ja vahendid, et olla kaasatud ja panustada ühiskonda läbi vastutustundlike strateegiliste lähenemiste. Infotehnoloogia on tõhus vahend, mida saab kasutada puuetega inimestele töökohtade loomiseks, hariduse andmiseks, võimaldab vähendada digitaalset lõhet ühiskonna. (Salb, Friedeman & Friedman, 2011, lk 2)

Infotehnoloogia ettevõtetes on tööjõu puudus ja tehnoloogia valdkond üha kasvab. 2016 ja 2021 aastal toimunud SA Kutsekoja uuringute tulemusel toodi välja, et vajadus on 1,5 korda enam valdkonna spetsialistide järgi ehk igal aastal jääb umbkaudu 2600 spetsialisti puudu (Mets ja Viik, 2016, 2021 lk 49)

Infotehnoloogia valdkonnas on ametialase tööjõu värbamisega erinevaid takistusi. Eriti keeruline on töökohtade täitmisega väikese ja keskmise suurusega ettevõtetel ning suuretevetel. Peamisteks põhjusteks on kandideerijate kesises hulgas, erialaste oskuste vähesuses ja suures palgaootuses. Rohkem kui pooled (55%) keskmised ja suured ettevõtted tundsid aastal 2019 tööjõu puudust. (Eurostat, 2021)

Joonis. 6 Ettevõtete töötajate otsingud infotehnoloogia valdkonnas. Allikas: Eurostat, 2021

Infotehnoloogia sektoris on ettevõtetel tihe konkurents spetsialistide leidmiseks. Joonisel 6 on piltlik ülevaade tööjõu puudusest infotehnoloogia valdkonnas. Joonistub välja protsentuaalselt, kuidas väljakuulutatud töökohti on väga palju, millele spetsialiste otsitakse. Samas näeb visuaalselt, millisele hulgale inimesed leitakse töötajad ning kui suurel hulgal kohti jääb täitmata. Ettevõtetel tuleb näha vaeva ja enda väärtusi tõsta, et jõuda soovitud spetsialistideni.

Eesti majandus kasvab, tehnoloogia areneb ja vajab enam IT valdkonna spetsialiste, kes oskavad luua innovaatilisi tehnoloogilisi lahendusi. Vajadus on igas sektoris juhtide ja spetsialiste järgi, kes oskaksid võtta kasutusele ja tellida erinevaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahendusi. Andmemahud kasvavad hüppeliselt ning ka nende analüüsimiseks ja käsitlemiseks on nõudlus suurenev. Konkurentsivõime kasvatamise ja hoidmise jaoks Eesti majanduses, on vaja spetsialiste, kes oleksid pädevad digiinnovatsioonis, tehisintellektis, andmetöötluse rakendamisel ning küberturvalisuses. (Mets ja Viik, 2021, lk 48–50)

Infotehnoloogia on täna jõudnud kõikidesse elu valdkondadesse. Järjest enam kasutatakse intellektuaalseid lahendusi, luuakse uusi reaalsusi ning tegeletakse robotiseerimise ning automatiseerimisega. Ettevõtted peaksid tegelema sotsiaalse digitaalse innovatsiooniga, mis hõlmaks uuenduslike toodete, teenuste, protsesside, ärimudelite ja muude tegevuste (milledel on keskne roll digitaaltehnoloogial) väljatöötamist ja rakendamist. Eesmärgiga käsitleda sotsiaalseid ja keskkonnaprobleeme. (Digital Social Innovation) Igapäevaselt tuleb välja üha uusi digitaalseid lahendusi, aga seni ei ole vajalikke lahendusi kliimakriisi, ülemaailmse veepuuduse, liikide väljasuremise või ülemaailmsete pandeemiade vastu.

Tulenevalt infotehnoloogia pealetungist kasvab välja ettevõtete digitaalse vastutuse valdkond. Herden et al. (2021, lk 17) tood välja, et ettevõtte digitaalne vastust on kohustuste laiendus, mis võtab arvesse eetilisi võimalusi ja digitaliseerimise väljakutseid. Ettevõtte digitaalne vastutus võtab arvesse Carolli (1999) ilmunud laiendatud püramiidi vastutustundlikku ettevõtluse kohta.

Tehnoloogilistel muudatustel saab olla suur mõju inimühiskondadele. Uued tehnoloogiad võimaldavad olla nähtavad üle maailma. Tekkinud uus digiajastu pakub mitmeid võimalusi ja ohte. Cherniwchan (2012, lk 460) on toonud välja negatiivse mõjuna keskkonnaseisundi halvenemise. Ühtlasi käsitletakse sotsiaalset ebavõrdsust, mis ühelt poolt kättesaadav kõigile, samas kättesaamatu paljudele. Digitaalne vastutus esindab kolme peamist tegurit, mis on seotud ettevõtte eetiliste mõjude ja jätkusuutlike praktikatega ning pakub investorile potentsiaalseid pikaajalisi tulemuslikkuse eeliseid.

Tänapäeva digiajastu võimaldab tõhusamat ja terviklikumat inimeste vahelist suhtlust. Annab võimaluse kiiremini vahetada teadmisi erinevate kultuuride ja taustadega inimeste vahel (Andrade ja Doolin 2016, lk 406). Digitaliseerumine võimaldab ettevõtjatele alternatiivseid rahastamisvõimalusi ja vähendab laienemisbarjääre, mis viib tõhusama piiriülese kaupade ja teenuste vahetamiseni (Bouncken, Komorek, Kraus, 2015). Herden et al (2021, lk 16) toob välja digitaalse vastutuse enimlevinud võimalused ja ohtud, mis on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Digitaalse vastutuse võimalused ja ohud

Võimalused	Ohud
Avalike teenuste efektiivsus	Tööjõu katkestus
Avalike teenuste efektiivsus	Küberkuritegu
Tõhus ja lihtne teadmisi omandada	Andmete privaatsuse teema
Ärivõimalused ja töökohtade loomine	Avaliku arvamuse ja meedia manipulatsioon

Herden et al. (2021, lk 17) on omalt poolt loetlenud tema jaoks hetkel kõige olulisemad digitaalse vastutusega seotud teemad:

- Keskkonna digitaalne vastutus. Siia alla kuuluvad energia ja süsinikujalajälg ning digitaalne prügi.
- Sotsiaalne digitaalne vastutus. Siia alla kuuluvad digitaalne sidusus, digitaalne mõju, digitaalne heaolu, mõjuvõimu suurendamine, sotsiaalselt arvestav automatiseerimine, erapooletu tehisintellekt, digitaalne mina, digitaalne kaasamine, digitaalne valve ja vabadus.
- Juhtimise digitaalne vastutus. Siia kuuluvad süsteemide töökindlus, andmete läbipaistvus, andmete kogumine ja säilitamine, andmete omandiõigus ja privaatsus, andmete vastavus ja haldamine, andmete turvalisus, andmete kasutus ja kättesaadavus, eetilised robotikas,

Eelneva põhjal saab järeldada, et infotehnoloogiline areng on jõudsalt kujundamas digitaalset vastustust ühiskonnas. Vastav käsitlus on välja kujunemas ning edasises arenemises. Infotehnoloogia sektor annab enda panuse vastutustundlikkuse arendamisse ja kaasajastamisse. Tulenevalt ühiskonna survest ja jätkuvast erialasest tööpuudusest on digitaalne vastutus igati arvestatav suund ja sellega kaasaminek panus, jätkusuutlikumaks tegutsemiseks.

Lõputöö teoreetilises osas käsitleti vastutustundliku ettevõtluse ajaloolist kujunemist alates algusaastast 1960. Vastutustundlik ettevõtluse on iga hetkega teadlikumalt kaasatud ettevõtluse tegevustesse. Ajalooliselt pani teooriale aluse Carroll, kelle definitsioonist liikusid erinevad autorid edasi. Vastutustundlik ettevõtluse mõju on kasvanud iga aastaga. Algselt oli efekt väiksem, kuna ettevõtetel puudus ajalooliselt suurem mõjuvõim ühiskonnale. Mida aeg edasi, seda lähemale jõuab definitsioon inimesel ja ühiskonnale ning ettevõtete olulisus vastutustundlikkuse tõstmises kasvab.

Algselt käsitleb vastutustundlik ettevõtlus läbi püramiidi eelkõige erinevaid kohustusi: majanduslikke, õiguslikke, eetilisi ja heategevuslikke. Aja edenedes eemaldati sellest definitsioonist heategevuslik kohustus, mis arvati iseeneslikult eetilise käitumise hulka. Ning algne püramiid asendus kolme domeeni vaatega, kus puudus hierarhiline lähenemine ning vaadati majandusliku, eetilise ja seadusliku poole toimimist käsikäes.

Edasi kujunes välja Dow Jones'i jätkusuutlikkuse indeks, mida kasutati suurtes ettevõtetes finantstulemuste mõõtmiseks. Seejärel toodi välja vastutustundlik ettevõtluse seotus organisatsiooni suutlikkuse vahel. Konkurentsipüsimiseks rahuvahelisel maastikul hakati üha enam arvestama ühiskonna ja inimeste heaoluga, mis omakorda viis järjest säästlikuma ja jätkusuutlikuma tegutsemiseni. Teadlikuma lähenemise taustal tuli välja üha enam strateegiaid, standardeid ja seadusi, mis aitavad suunata vastutustundlikku lähenemist. 21 sajand koos majanduskasv ja digitaalseerimine tõid vastutustundliku käitumise juurde uusi aspekte, mille käigus kasvas välja digitaalne vastutus.

2. EESTI INFOTEHNOLOOGIA ETTEVÕTE VASTUTUSTUNDLIK ETTEVÕTLUS

2.1. Eesti infotehnoloogia vastutustundliku ettevõtluse uuringu metoodika

Töö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas on vastutustundlikku käitumise rakendamise hetkeolukord infotehnoloogia (IT) ettevõtetes ning tulemuste põhjal töötada välja soovitud vastutustundlikkuse parendamiseks infotehnoloogia ettevõtetes.

Lõputöö käsitleb Eesti infotehnoloogia sektori ettevõtteid. Andmete kogumiseks, viiakse läbi kvalitatiivne uurimus, mille käigus kaardistatakse infotehnoloogia ettevõtete vastutustundlikku käitumist. Üldkogum on Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu ettevõtted, kuhu 2021 aasta seisuga kuulus 115 liiget. Infotehnoloogia sektoris toimetab 5942 ettevõtet ning liidus toimetavate ettevõtete sisemajanduse koguprodukt (SKP) on 7% kogu Eesti SKP-st. (ITL)

Uuringu käigus viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud infotehnoloogia ettevõtete esindajatega, mis kaardistab vastutustundlikkuse käitumise olukorra IT ettevõtetes. Intervjuude küsimused on tabelina välja toodud lisa 1. Küsimuste temaplokid tulenevad teooria osast. Poolstruktureeritud intervjuudega saadi ülevaate ettevõtete poolt kirja panemata nähtuste ning tegutsemisviiside kohta. (Õunapuu, 2014, lk 171-172)

Erinevad intervjuuliigid annavad võimaluse koguda lisainformatsiooni ja käesoleva lõputöö kontekstid on ettevõtete poolsete informatsioonide saamiseks poolstruktureeritud intervjuud asjakohased. Informatsiooni kogumisel tuli jälgida mitmeid aspekte. Nendest põhilisemad olid: küsimuste vormistamisel stiil (isikustatud või isikustamata, asukohta (avalik, kontor), struktureeritus (struktureeritud, struktureerimata, poolstruktureeritud) ja läbiviimise vorm (otse kontakt, veebi vahendusel, e-kiri). Eelpool mainitud tegurid võivad mõjutada vastaja seisukohti ning vastaja motivatsiooni. (Haghdoost, Baneshi, Eybpoosh & Khajehkazemi, 2013, lk 500 – 501) Poolstruktureeritud intervjuud võimaldavad kitsendada teemat piisavalt ilma struktuuri ja fookust kaotamata. (Rabionet, 2011, 564)

Eelnevale informatsioonile toetudes viidi ellu juhuvalimiga poolstruktureeritud intervjuud ettevõtete esindajatega läbi otsekohtumiste. Arvestades Covid epideemilist olukorda ühiskonnas ja tohutult kiiret tempot IT sektoris, mis takistavad otsekohtumisi, siis kasutati intervjuude läbiviimiseks üle veebi toimunud kohtumisi. Veebis läbiviidud intervjuud heli ja pildiga olid vajalikud nii vastuste kättesaamise tagamiseks kui ka vajadusel küsimuste täiendamiseks. Uuringusse panustanud ettevõtted osalesid virtuaalsel intervjuud Microsoft Teams programmi vahendusel. Iga intervjuu kestis keskmiselt 40- 60 minutit. Kõik läbiviidud intervjuud salvestati ning tagatakse ettevõtete anonüümsus. Intervjuu läbiviimine oli jaotatud kaheksasse teemaplokki, millest juhitud ning teemaplokke puudutati jooksvalt, aga mitte tingimata järjestikku. Intervjuude küsimused on teemaplokkidena välja toodud failis lisa 1.

2.2. Eesti infotehnoloogia vastutustundliku ettevõtluse uuringu tulemuste analüüs

Lõputöös läbiviidud intervjuude käigus kaardistati Eesti infotehnoloogia sektori ettevõtete hetkelist olukorda ja seisu vastutustundlikkuse käsitlemise aspektist ja saada uut informatsiooni, mille põhjal teha ettepanekuid olukorra parendamiseks. Uuring viidi läbi nelja ettevõttega. Ettevõtted kaardistati suuruse järgi vastavalt vahemikele: kuni 50 töötajat (väike), 50-250 töötajat (keskmine) ja 250-... töötajat (suur).

Tabel 2. Intervjueeritud ettevõtete valim

Ettevõtte	ITL liige	VTF liige	Suurus Eestis	Rahvusvahelise harukontori suurus
A	Jah	Ei	Keskmine	Keskmine
B	Jah	Ei	Keskmine	Ei
C	Jah	Jah	Väike	Keskmine
D	jah	jah	Keskmine	Ei

Tabelis 2 on välja toodud uurimuses osalenud ettevõtete demograafiline ülevaade ning nad on tähistatud vastavalt A, B, C ja D ettevõtte, tagamaks vastajate privaatsus ja anonüümsus. Ettevõtted kuuluvad ITL liikmeskonda ja kaks nendest on veel vastutustundliku ettevõtluse foorumi liikmeteks, üks ettevõtte omab auliikme staatust. Ettevõtted kuuluvad keskmise suurusega ettevõtete hulka. Ettevõtted A, B, C ja D

tegutsevad kõik rahvusvaheliselt ning kaks omavad keskmise suurusega harukontoreid väljaspool Eestit.

Esimene teemaplokk käsitles vastutustundlikku ettevõtlust üldisemalt. Intervjuude käigus selgus, et kõik uuringus osalenud ettevõtted on kokku puutunud vastutustundliku ettevõtlusega. Küll aga selgus vestluse käigus, et ettevõtted A ja B on sõnastanud endi jaoks antud teema ning viinud selle ettevõtte erinevate protsesside ning sisemusega kooskõlla. Näiteks on määratud printsiibid, mis on grupi juhtimise head tavad ja kuidas koostööd tehakse klientidega. Teisel on eriti oluline jätkusuutlik koostöö hariduse ja teadusega. Ning ettevõtted C ja D juhivad rohkem läbi väärtuste, standardite ning hoiakute. Keskenduvad enam kliendile ning läbi selle parima tulemuse saavutamisele.

Joonis 7. Ettevõtete eetika

Teine teemaplokk käsitles ettevõtte eetikat. Vaadates õiglast ja ausat ärisuhtes osalemist erinevate sidusrühmadega, seades käitumisstandardeid kõikidele töötajatele. Joonisel 7 on piltlikult kuvatud eetilise poole põhilised seisukohad. Ettevõtted A, B ja C käsitlevad eetilist poolt eelkõige läbi väärtuste. Ühel läbi julguse, hoolivuse ja tulemuslikkuse, mis ka ettevõtte põhiväärtusteks. Teisel läbi üldiste väärtuste, kuidas suhelda kolleegidega ning kuidas olla parimad läbi projektide ja äriprotsesside juhtimise. Ettevõtte B tegeleb hetkel väärtusprotsesside uuendamisega. Ettevõtte D jaoks on eetiline käitumine üheks põhiväärtuseks, mis omakorda on käsitletud 7-s ettevõtte tööjuhendis. Ettevõtte C vaatab

eetikat kui tervikuna, luues digilahendusi inimesekesksemateks, suunates kasutajale, lõpetades turu valikuga, kus eetiliselt toimida. Järgneval joonisel number 7 on välja toodud eetilise teemaploki piltlik kokkuvõte.

Kolmas teemaplokk on sidusrühmad, kus peaks püüdma hallata kõikide osapoolte huvisid ettevõtte jaoks ning keskenduma siirale koostööle osapoolte vahel. Sidusrühmade teemaplokkis tõid kõik intervjuueeritud ettevõtted välja, et lähtuvad nii sisemiste- kui välimiste sidusrühmade puhul enda põhiväärtustest ja eetikast. Koostööd tehakse nende sihtrühmadega, kes on kooskõlas ettevõtete väärtuste ja eetiliste vaadetega. Toimetatakse nende riikidega, mis sobituvad Eesti inforuumi ning on kooskõlas riigi ja ettevõtete sihtidega.

Neljanda teemaplokina käsitletud teemaks on kogukond. Arutleti teemat valdkonnapõhiselt kui ka sotsiaalse panuse vaatest. Soodustamiseks vastastikust koostööd ettevõtte ja kogukonna vahel, selleks peaks ettevõtte investeerima kogukondadesse, milles tegutseb.

Kõik neli ettevõtet panustavad haridusse. Osa nendest ülikoolidega koostööd tehes, kas siis publikatsioone luues, loenguid/seminare andes, juhendades lõputöid või praktika kohti pakkudes. Osati on need ülikoolidega koostöökohad kõrvalised tegevused, samas panustatakse neisse palju. Ettevõtte B puhul kuulub ülikoolidega koostöö ka kvalifikatsiooni hoidmise juurde. Kõik neli ettevõtet panustavad aktiivselt ka Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu tegevustes kaasaraäkimisse, kus omatakse tugevat positsiooni.

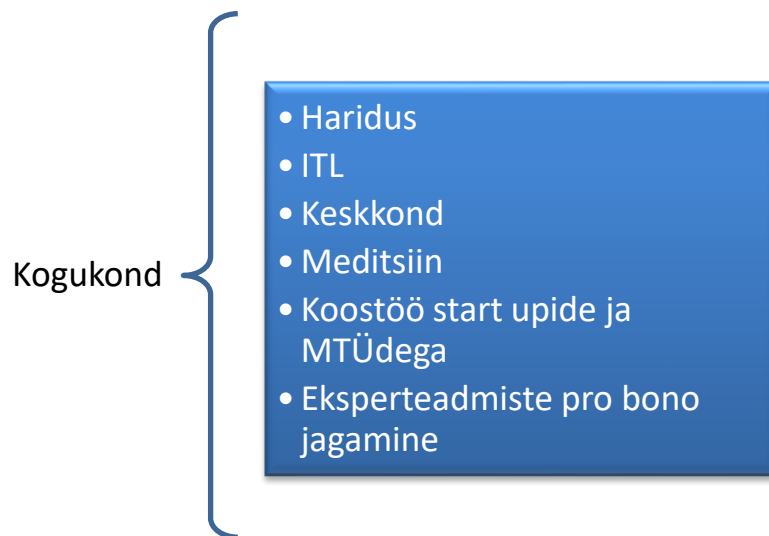
Ettevõtte A panustab veel kahte suunda, millest üks on keskkonna alased heaolu projektid, nagu näiteks tagasiside põhjal loodusesse investeerimine ja kinkide asemel heategevusse panustamine. Ja teiseks on meditsiini valdkond, tehnoloogilised lahendused ja ka erinevatesse meditsiini fondidesse panustamine.

Kõik neli ettevõtet tõid välja, et sotsiaalne panustamine kodukohtadest lähtuvasse kogukondadesse toimub enamjaolt vastavalt kellegi isiklikule motivatsiooni ja missiooni tundele, ei ole eraldi suunatud. Küll aga julgustavad kõik ettevõtted enda töötajaid, eksperdialaseid teadmisi jagama. Ettevõtte C panustab tugevalt ka Naised IT programmi

tegevustesse. Ja kõikide ettevõtete ühine seisukoht on Ukrainas toimuva toetamine nii nõu kui jõuga.

Ettevõtte D julgustame enda inimesi andma tasuta nõu, aidates sellega ühiskonnagruppe, kellel muidu puudub ligipääs pakutud teenusele. Ettevõtte teeb koostööd *Start Up Estoniaga*, heateo sihtasutusega, *Lets do world* programmiga, ja panustab tasuta õigusabi andmisele ukraina põgenikele (jõu ja nõuga). Pakub koostööd pimemassööri liidule, mille kaudu kord nädalas tuuakse teenus töötajateni kontoris.

Ühelt poolt näevad intervjuueeritud ettevõtted, et tahetakse tagasi anda ühiskonna parendamiseks, jagatakse endi kogemust ning levitatakse teadmisi laiemalt. Ettevõtte A tõi välja ka, et see on teiselt poolt ka privileeg kui sinu teadmisi ja kogemusi võetakse arvesse ning laiem vastutus ühiskonnas üldisemalt. Panustatakse parema ühiskonna kujunemisse.

Joonis 8. Ettevõtete kogukondadesse panustamine

Eelneval joonisel 8 (ettevõtete kogukondade panustamine), joonistub välja ühised suured pidepunktid ning koondunud peamised valdkonnad, kuhu kogukondlikult panustatakse. Enamjaolt puudus panustamisel regulaarsus ja kindel siht, kus täpsemalt tegutsetakse. Rohkem on valdkonnad kujunenud inimeste endi seesmisest motivatsioonist ja väärtustes,

mis kellelegi südamelähedasem on. Haridus oli ainule valdkond, mis paistis kõige sihikindlam tegevus olema.

Viienda teemaplokina leidis käsitlust tarbija vaade, kuidas ja kas võetakse arvesse tarbijate tagasisidet. Ettevõtte B puhul tuleb tagasiside läbi kvaliteedijuhi rolli, mida võimalusel arvestatakse. Kõikide ettevõtete keskmes on kliendid ja inimesed, millest tulenevalt on tagasiside määrava tähtsusega ning seda arvestatakse ja rakendatakse.

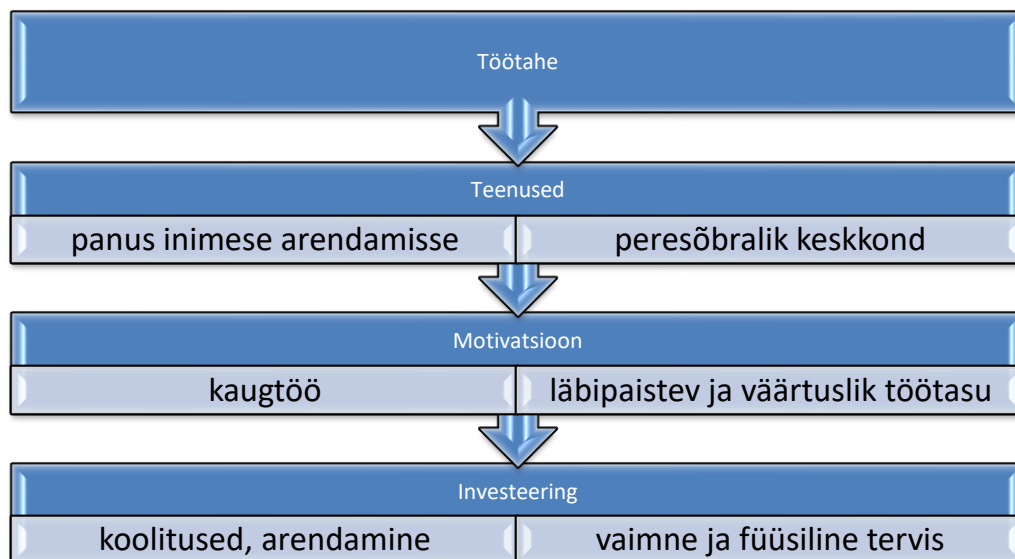
Järgmine teemaplokk on töötahe. Ettevõtte A arvestab juba värbamisel väärtustega, vaatab, kas tegemist on nende moodi inimesega. Neil eraldi rollid, kelle fookuses on inimeste arendamine ja hoidmine, toetatakse regulaarset tagasisidet, milles vaatavad isikute heaolu, kuidas inimesena läheb ja kas on terviklikult hoitud. Motivatsiooni pakettis pakutakse ettevõtete A, B, C ja C poolt tervisepakette (tervisekindlustused), terviseteemalised algatused (une, ärevuse, toitumise, liikumise jne). Toimivad erinevad spordiklubid, massöör käib kohal, osadel lausa massaaži tuba. Kõik neli jälgivad, et vaimne ja füüsiline tervis oleks korras, tõstavad töötajate teadlikkust erinevate koolituste läbi ja seda nii valdkonnapõhiselt kui sotsiaalselt laiemalt. Ettevõtted A, B ja C pakuvad töötajatele kontoris tervislikke snäkke ning on loonud ka liikumise võimalused. Ettevõtte D on liitunud vaimse tervise edendamise foorumiga ning teeb koostööd peaasi MTÜga, mille raames pakutakse töötajatele kolm tasuta konsultatsiooni iseenda jaoks.

Töötajate motivatsiooni hoidmiseks pakuvad kõik intervjueritud ettevõtted oma töötajatele kaugtöö võimalust, peavad seda normaalseks töö osaks. Osadel ettevõtetel loodud kompensatsioon kodukontori loomiseks. Ettevõtete A, B ja C jaoks on ka töötegemise aeg väga paindlik. Töötajate motivatsiooni hoidmiseks ja kvalifikatsiooni tõstmiseks toetab ettevõtte D 50% õppemaksu toetust.

Ettevõtet A, B ja C annavad töötajatele suure vabaduse töökohtadel tegutseda. Lastes suuresti ise valida meeskondi ja projekte, milles tööalaselt panustada. Töötajal on õigus ise toimetada ja areneda soovitud suunas. Kuna ettevõtete suurimaks väärtuseks on nende töötajad/ekspertid, siis soovitaksegi neid toetada kõikides aspektides tervikliku isikuna. Kõik neli ettevõtet rakendavad töötajatele lisa vabu päevi, tasakaalustamaks era- ja

tööelu. Vabu päevi antakse kas siis tervisepäevadena, enesearendamiseks (ükskõik mis valdkonnas) või tulenevalt kvalifikatsioonist. Kuna valitseb tööjõupuudus ITK sektoris, siis see annab ka suure tõuke töötajaid veel enam hoidma ja nende heaolusse panustama.

Joonisel 9 joonistub välja töötahte liikumine uuringus osalenud infotehnoloogia ettevõtetes. Töötahe on põimitud läbi teenuste, motivatsiooni ja investeeringute. Investeeringute all peetakse siin eelkõige silmas arengu toetamist nii vaimselt kui erialaselt. Samas toodi välja ka erialase ekstra panuse väärikas tasustamine. Tööjõu motiveerimiseks infotehnoloogia valdkonnas on väga oluline hoida enda inimesi ja nendest tõeliselt hoolida. Kuna kõigil on keskmes inimesed, siis töötahte hoidmiseks tehakse väga palju ning otsitakse üha uusi võimalusi, kuidas töötajatele veel paremat olustikku pakkuda.

Joonis 9. Töötajate töötahe

Ettevõtted A, B, C ja D investeerivad töötajate vaimse, füüsilise kui ka majanduslikku seisuga parendamisse. Nähakse vajadust toetada isikut kui tervikut. Töötaja, ekspert ehk inimene on kõigi intervjueritud ettevõtete suurim vara. Püütakse leida isiku tasakaal nii töö kui eraelus. Panustatakse isiku terviklikku arengusse, see tähendab, et kasvatatakse isiku teadmisi ka teistes valdkondades, lisaks erialaselt. Ettevõtte A panustab töötaja

arenguplaani pikas perspektiivis, seades neile viie või kümne aasta arenguplaani, kaasates *coach* e. Eesmärgiga inimesi endaga pikaajaliselt siduda,

Ettevõtetele A, B, C ja D puuduvad välisinvestorid, seega teemaplokk, mis puudutab välisinvestorite kaasamist jääb põhjendatult vastuseta.

Tarnijate valikul arvestavad kõik intervjueritud ettevõtted hoolega, kellega koostööd teevad. Kõik intervjuudes osalenud ettevõtted tõid välja, et rahvusvahelise koostöö osas lähtutakse valikut tehes Eesti riigile sõbralike riikide valikust. Ettevõtte D rakendab tarnijate valikul ISO standardist tulenevaid allhanke nõudeid, eelistab keskkonna ja sotsiaalse valdkonna suunas aktiivselt tegutsevaid partnereid, kes väärtustavad ka inimõigusi ja demokraatiat. Ettevõtted A tõi välja, et kui pole nende ettevõtte moodi väärtustega koostöömudel, siis koostöö jääb ära. Tarnija valikud taanduvad nende puhul kultuurile ja väärtustele.

Kaheksanda teemaplokina on käsitletus looduskeskkonda, millest tuleb ennekõike välja ettevõtete panus keskkonna mõjudesse. Uuringus osalenud ettevõtted panustavad aktiivselt jäätmete sorteerimisse. Kõik nad on seadnud sisse eraldi infolehed ja sorteerimiseks vajalikud kogumiskastid. Prügi vähendamise eesmärgil on ettevõtted A ja D eemaldanud kontorilaudade juurest prügikastid ja paigutanud sorteerimist nõudvad kogumispunktid strateegilistesse kättesaadavatesse kohtadesse. Üheltpoolt tekitas see pisut ebamugavust muutusega kaasa minnes, teiselt poolt julgustab vähem prügi looma. Ettevõtte A tõi välja, et nad on enda kontorites asendanud ühekordsed paberid tekstiilist käterätikutega ning levitavad korduvkasutatavate topside kasutuselevõttu. Ja energiakasutuseks teevad esimesi samme roheenergia kasutuselevõtuks.

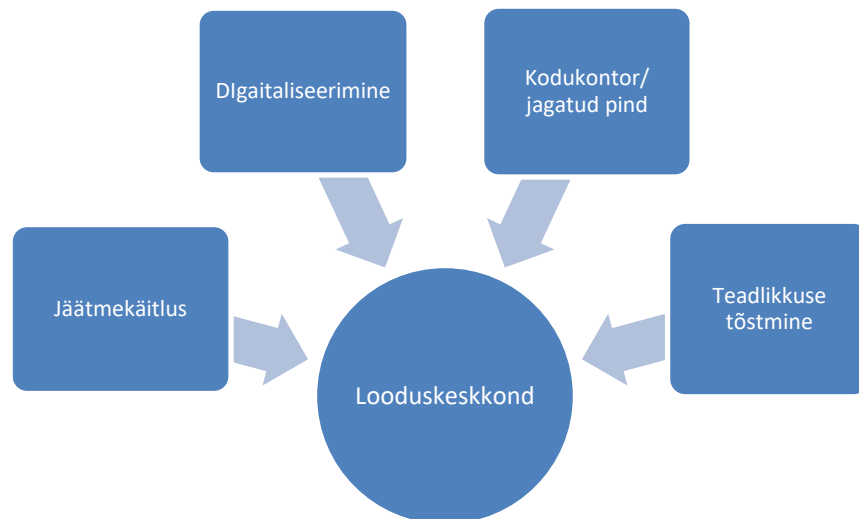
Ettevõtted A, B, C ja D tegelevad regulaarselt töötajate teadlikkuse tõstmisega jalajälje vähendamiseks. Selleks saadetakse infomaterjal, korraldatakse teadlikkuse tõstmise infotunde, kutsutakse rääkima valdkonna eksperte. Intervjueritud ettevõtted liiguvad paberivaba majandamise poole ja on alustanud teed digitaliseerimise poole.

Ettevõtted A ja C on viinud läbi esimesed kliimamõjude auditid, hindamaks eelmise aasta kontori/ettevõtte jalajälge, ollakse tulemuste ootel. Soovitakse edaspidi süstemaatilisemalt läheneda jalajälje vähendamisele ühiskonnas, alustades kontori

jalajälje hindamisega. Ettevõtte A puhul tuleb esile ka töötajate liikumine kliimamõjude vaatest, hinnatakse töötajate jalajälge tööle liikumisel. Tehakse koostööd kontori asukoha linnadega, et luua võimalikult soodsaid ja kasutajasõbralikke jalgsi liikumise ning ühistranspordi kasutamise võimalusi.

Ettevõtted A ja C vestlusest tuli välja, et nemad soovivad süsteemide ehitamisel hakata klientide jalajälge vähendama. Ja seda mitte ainult digilahenduse pakkumisega vaid soovivad ka hindama hakata kuivõrd ja kui palju vähendavad sellega klientude jalajälge.

Ettevõtte A, B, C ja D toetavad keskkonna hoidu ettevõtte tasandil ka kodukontori võimaldamisega. Ettevõtte C-l on kontor jagatus kontoripinnal, millega viiakse kontorikulud miinimumini. Ettevõtted A ja B mõtlevad jagatud töökohtadele kontorites. Küll aga näevad kõik neli ettevõtet, et kohal käimiseks kontoripind peab jääma, sotsiaalsus on ääretult suure tähtsusega meeskonna toimimiseks. Ettevõtte A tõi veel välja, et kui ettevõtte sees saab kõik sihipärasemaks, siis liigutakse klientideni ning plaanitakse läheneda ka *green codingule*. Roheline programmeerimine ei olnud kellelegi võõras, küll aga selles valdkonnas veel otseselt ei panustata.

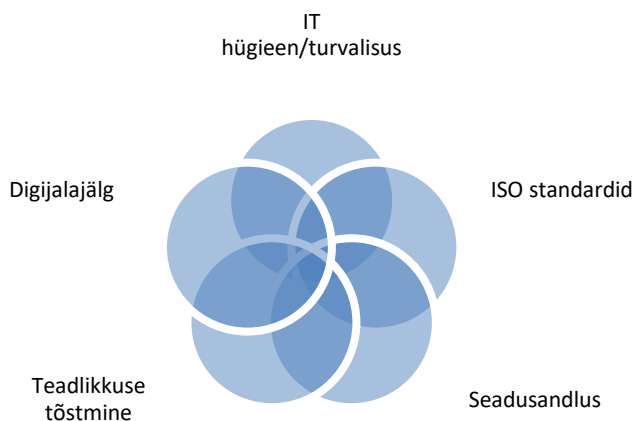
Joonis 10. Ettevõtte panus looduskeskkonda

Joonisel 10 on kujutatud autori poolt intervjuudest enim kõlama jäänud looduskeskkonda toetavad meetmed. Kõik vestlused osalenud ettevõtted tegutsevad nende meetmetega igapäevaselt, mõni suuremal teine väiksemal määral. Ettevõtted näevad, et ühelt poolt

tuleb vajadus nendega tegeleda töötajatest seestpoolt ja teisest küljest puudutavad looduskeskkonna teemat juba ka partneri.

Viimase teemaplokina sai käsitletud digitaalse vastutuse teemat. Mil moel panustatakse ettevõttes digitaalsesse vastutusse. Kõikidele küsitletud ettevõtetele oli teema südamelähedane. Ettevõtetes A, B ja C on väga IT teadlikud inimesed. Andmeturvalisus on reguleeritud kõikides rangete reeglite ja kordadega. Kehtivad seadused ning mitmed ISO standardid, millest lähtutakse. Ettevõtte B tõi veel välja, et neil on andmeturvalisus absoluutne A ja O, millest juhindutakse. Nemad annavad sisendi Euroopa Liidu tasandil Eesti riigi seisukohtadest. Pakuvad ühtlasi erinevaid tehnoloogiaid, mis aitavad andmete privaatsust tagada.

Küberturvalisuse ja andmete privaatsuse tagamiseks edastatakse kõikides ettevõtetes informatsiooni töötajatele. Teadlikkuse tõstmiseks tehakse infopäevi ja viiakse läbi koolitusi. Ettevõtteid tõi veel välja, et projektide valimisel jälgitakse, et digitaalne vastutus saaks rakendatud. Projektid, mis sooviksid standartsete nõuete alandamist, jäetakse kõrvale. Ettevõtte C tõi välja panuse küberturvalisuse hea tava dokumendi väljakujunemisse ITLis, mis peatselt saab kõigile avalikuks.

Joonis 11. Digitaalne vastutus ettevõtetes (autori koostatud)

Joonisel 11 on visualiseeritud ettevõtete tugipunkte digitaalse vastutuse teemaplokis. Väljatoodud väljendid jäid kõlma ning on eriti teadlikult kasutusel küberruumis toimetamisel. Proovitakse olla iga päevaga paremad ning näidata rohkem eeskuju.

Uuringus selgusid väga mitmed seisukohad küsitletud teemadel. Vestluste käigus jõudsid mitmed ettevõtted arusaamisele, et teevad tegelikult orgaaniliselt väga palju juba vastutustundlikkuse suurenemiseks. Panustatakse suurelt ühiskonna tavade kujunemisse ja teadlikkuse tõstmisse. Jagatakse kogemusi ning tehakse koostööd erinevate sidusrühmadega. Ettevõtetal väärtused paigas ning mõtted tuleviku ees olemas.

2.3. Järeldused ja ettepanekud vastutustundlikkuse parendamiseks

Läbiviidud uuringu tulemusel saab teha mõningasi järeldusi käsitletud ettevõtete suhtes ning tuua välja ettepanekuid üldisemas kontekstis. Kuna uuringus osales piiratud arv ettevõtteid, siis üldistust Eesti Infotehnoloogia ettevõtte osas ei saa suures plaanis teha, küll aga annab arusaama ja osalise ülevaate kogu pildist.

Ettevõtted tegelevad suuresti orgaaniliselt jätkusuutliku tegevusega. Ühelt poolt on ettevõtte liikmed väga IT teadlikud ja panustavad igakülgsele ühiskonna jätkusuutlikusse. Teiselt poolt tuleb ootus ja eeldus ettevõtetele erinevatelt sidusrühmadelt.

Ettevõtete kliendid on teadlikumalt hakanud vaatama jätkusuutlikku panust ning uurivad juba kliendisuhetesse astumisel, kas ja kuidas panustatakse ettevõtetes selles teemas. Lisaks sisemised töötajad tunnevad soovi ja huvi oma tööandja panuse andmise üle. Kas siis oodatakse, et ettevõtte võtaks sõna tegutsevas valdkonnas, juhiks seisukohti või toetaks mõnda kriisilahendust.

Vastutustundliku käitumise teadlikkus on suurenenud ja töötajad soovivad samuti, et ettevõtted kannaksid nendega samu väärtusi ning panustaksid samadesse valdkondadesse kuhu nemad ise. Uuringu ettepanekud ja järeldused on kirja pandud tabelisse 2. Ettepanekute tegemisel on arvesse võetud uuringu tulemusi, akadeemilisi teooriaid ja organisatsiooni kontekstist lähtuvat temaatikat. Tulemusi on sünteesitud teoreetilise taustaga ning nende pealt jõuti järeldust ning ettepanekuteni, mida on võimalik infotehnoloogia ettevõtetal kasutusele võtta.

Tabel 2 . Uuringu järeldused ja ettepanekud

Järeldused	Ettepanekud
Vastutustundlik ettevõtetus ei ole võõras IT valdkonna ettevõtetele, seda teadvustatakse.	Võtta kasutusele teadlikumalt vastutustundlik väljend, sõnastada see enda ettevõtte kohaselt ning presenteerida seda.
Eetika on käsitletud läbi väärtuste.	Presenteerida eetilist vaadet väljapoole ja teha kõigile nähtavamaks.
Kogukonda panustamine on kaootiline ja ei oma väga selgeid sihte.	Valida endale sihid, kus vallas panustatakse enam ning julgustada ja toetada töötajaid selles kaasa lööma.
Töotahte hoidmise ja suurendamisega tegeletakse teadlikult. Panustatakse järelkasvu ning töötajate hoidmisse.	Jätkata tegevustega. Võtta kasutusele coachimine/mentordamine, seada töötajatele eesmärgid tulevikuks. Luua eeldused 4-päevasele tööädalale.
Looduskeskkonda, ringmajandusse panustatakse.	Minna teemaga edasi, seada sisse kontori/töötajate/partnerite jalajälgede mõõtmised ning kasutada neid heaolu parendamiseks. Muutuda lipulaevadeks keskkonna parendamise eestvedamisel.
Digitaalne vastutus on toimimas ja sellega tegeletakse ning selles kasvatakse.	Luua koosöös teistega häid tavasid ja tõsta ühiskonna teadlikkust. Toetada green coudingut ning levitada teadmist.

Eesti infotehnoloogia ettevõtted võitlevad praegu ja ka tulevikus konkurentidega tööjõu eest. Sellest ajendatult on ettevõtted orgaaniliselt järjest enam täitmas töötajate ootusi/eeldusi ja näevad vaeva endi paremaks muutmiseks. Intervjuude käigus jäi kõlame mõte, et tehakse tohutult palju ja käiakse kaasas ettevõtete siseste inimeste mõtetega, aga seda ei presenteerita ja vastutustundlike tegevustega ei hoobelda. Pigem hoitakse neid endi teada ja tehakse inertsist. Valjem kommunikatsioon, annaks võimalust ka teistel ägedatest tegevustest aimu saada ning oleks eeskujuks.

Looduskeskkonna „jalajälje“ vähendamiseks on kõikidel ettevõtetel eeldused olemas. Saab alustada nullist ja siis kas koostöös teistega või enda ettevõtte eestvedamisel luua alused jalajälje mõõtmiseks. Osad ettevõtted seda juba teevad, võimalus rakendada teiste kogemusi ning enda ettevõttele kohaseks kujundada.

Tööjõu nappuses peavad ettevõtted üha rohkem muutuma inimeste nägu ning toitma nende väärtusi ja hoiakuid. Ning sellest tulenevalt on ettevõtetel suurepärane võimalus kasvatada töötajaid inimesena ning kasvad ise ühiskonnas inimeste nägu. Ettevõtetel on võimalus enda töötajatesse veel enam panustada, kasvatades nendi endi eesmäärke.

Kasutades selleks siis näiteks mentorluse rakendamist või coachingut. Ettevõtete sees rahulolevad isikud on rõõmsamad, vastupidavamad ning pikemaajalised.

Läbiviidud uuring on ettevõtete vaatest, kuidas nemad tunnetavad ja toimetavad vastutustundlikus maailmas. Siit soovitav edasi vaadata seda valdkonda laiema hulga ettevõtete sees ning teiselt poolt oleks hea juurde tuua ettevõtte seest IT spetsialistide vaade, et kuidas nemad tunnetavad ja näevad ettevõtte toimimisel, et millega ja kui palju tegeletakse.

Intervjueerides jäi kõlama, et ettevõtetes A ja B tegutsetakse ja toimetatakse vastutustundlikkuse teema valdkonnas, tunnetuslikult võib öelda, et rohkem kui ettevõtetes C ja D. Siinkohal püstitab töö autor hüpoteesi, vastutustundliku ettevõtluse foorumi mitteliikmed panustavad enam selles valdkonnas kui VEF liikmed. Vastutustundliku ettevõtluse valdkond on lai ja väga huvitav, seda tasub kindlasti edasi uurida ja seda erinevate vaatenurkade alt.

KOKKUVÕTE

Vastutustundlikkus ja ettevõtlus on ühiskonnas järjest suurema tähelepanu all. Inimesed on muutunud teadlikumaks ning ühiskond teineteisega arvestavamaks. Vastutustundlik käitumine on saamas ettevõtlusele hügieenifaktoriks, mis käib käsikäes tuleviku poole liikumisel. Inimesed ootavad enam jätkusuutlikku lähenemist ning tegelikku tegutsemist ettevõtluse juures.

Töös õnnestus selgitada, kuidas Eesti infotehnoloogia ettevõtetes vastutustundlikkuse põhimõtteid rakendatakse ning sünteesides leitud teooriaga töötada välja soovitud vastutustundliku käitumise edendamiseks. Seega sai autori arvates eesmärgiks seatu täidetud.

Kirjanduse ülevaate koostamisega kujunes ülevaade vastutustundlikust ettevõtlusest, selle olemusest ja kajastusest infotehnoloogia ettevõtetes Eestis. Vastutustundlik ettevõtlus algas 1960. a Carroll'i käsitlusest, kelle definitsioonist liiguti edasi. Aastast-aastasse kasvab vastutustundliku ettevõtluse mõju. Ajalooliselt oli algusaastatel ettevõtlusel väiksem mõjuvõim ühiskonnas, küll aga aja edenedes jõuab definitsioon lähemale inimesele ning ühiskonnale. Vastutustundliku ettevõtluse käsitlus tuleb algselt läbi Carrolli (1991, lk 42) vastutustundliku ettevõtluse püramiidi, mis käsitleb kohustusi: majanduslikke, õiguslikke, eetilisi ja heategevuslikke. Aja edenedes liigub kohustustest heategevuslik faktor vabatahtlikuks, mis kujuneb eetilise käitumise osaks. Püramiid asendus kolme domeenilise vaatega (Schwartz, Carroll, 2003, lk 509), millega eemaldati hierarhiline lähenemine ja keskenduti majandusliku, eetilise ja seadusliku poole toimimisele. Edasi arenes välja Dow Jones'i jätkusuutlikkuse indeks, millega mõõdetakse suurtes ettevõtetes finantstulemusi. Hakati välja tooma seoseid organisatsiooni suutlikkuse ja vastutustundliku ettevõtluse vahel. Rahvusvahelisel turul konkurentsipüsimeks arvestatakse enam inimeste ja ühiskonna heaoluga. Jätkusuutlikuma ja teadlikuma lähenemisega kujunes välja üha enam strateegiaid, standardeid ja seadusi. Herden et al (2021) juhtis tähelepanu, et 21. sajand koos majanduskasvu ja digitaliseerimisega tõid välja uusi aspekte vastutustundliku ettevõtluse juures, millest kujunes välja digitaalne vastutus.

Andmete kogumiseks viidi läbi kvalitatiivne uurimus nelja infotehnoloogia ettevõttega, kes kuuluvad Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liitu. Väärtuslikku teavet koguti poolstruktureeritud intervjuudega läbi suunavate küsimuste, mis autori hinnangul muutis vajaliku info kogumise sujuvaks.

Tulemusi analüüsiti ning jõuti parendust pakkuvate järeldusteni. Peamiste tulemustena saab välja tuua, et infotehnoloogia ettevõtetele ei ole vastutustundlik ettevõtlus võõras ja selles valdkonnas tegutsetakse orgaaniliselt. Eetikat käsitletakse läbi väärtuste ja kogukondadesse panustamine toimub kaootiliselt, kõige enam panustatakse töötahte hoidmisse. Ühtlasi tuli välja, et panustatakse looduskeskkonda ning ringmajandusse. Ühtselt peetakse väga oluliseks digitaalset vastutust ning sellega ollakse kasvuteel. Peamiste ettepanekutena saab välja tuua, et ettevõtted sõnastaksid teadlikult vastutustundliku käitumise ning presenteeriks julgemalt väärtusi ja vastutustundlikku käitumist nii ettevõtte sees kui väljaspool. Ühtlasi saavad nad valida kogukonda panustamisel kindlad suunad, ning tegutseda sihipärasemalt, julgustades samas töötajaid selles kaasa lööma. Töötahte hoidmisel on võimalus jätkata toetavate tegevustega ning panustada töötajate tulevikueesmärkidesse, kaasates mentoreid. Looduskeskkonda ja ringmajandusse panustamises tuleks seada sisse jalajälje mõõtmised nii töötajate/partnerite kui kontori osas. Digitaalses vastutuses võiks luua koostöös valdkonna ettevõtetega tavasid ja norme ning tõsta sellega ühiskonna teadlikkust.

Lõputöö teostamine oli autorile väljakutset pakkuv ning teema on väga huvitav ja aktuaalne. Tänaases digitaliseerivas heaoluühiskonnas kasvab enese eest hoolitsemise vajadus ja vastutus teiste eest hoolitsemises. Sellest tulenevalt on jätkusuutlikkuse tagamine kohustuslik. Vastutustundlik käitumine on muutumas üheks hügieenifaktoriks ettevõtetes ja ühiskonnas üldisemalt.

Lõputöö edasiarendusena näeb töö autor ettevõtete infotehnoloogia spetsialistide sisese vaate uurimist, kuidas nemad tunnetavad ettevõtte tegutsemist vastutustundlikku ettevõtlusse. Tuginedes uuringu tulemuste järeldustele, saab püstitada hüpoteesi, et mitte vastutustundliku ettevõtluse foorumi liikmed panustavad valdkonnas rohkem kui liikmed.

VIIDATUD ALLIKAD

- Andrade, A., D. & Doolin, B. (2016) Information and Communication Technology and the Social Inclusion of Refugees. *Mis Quarterly*, 405-416
- Bouncken, R., B., Komorek, M., Kraus, S. (2015) Crowdfunding: The Current State Of Research. *International Business & Economics Research Journal*14(3),
<https://doi.org/10.19030/iber.v14i3.9206>
- Eesti Infotehnoloogi ja Telekommunikatsiooni Liit. Loetud aadressil: <https://itl.ee/>
- Caroll, B., A. (2008). A History of Corporate Social Responsibility: Concepts and Practices. In A.M.Andrew Crane, D.Matten, J. Moon ja D. Siegel (Eds.), *The Oxford handbook of corporate social responsibility*, 19-46. DOI:
10.1093/oxfordhb/9780199211593.003.0002
- Carroll, B., A. (1999). Corporate Social Responsibility: Evolution of a definitional construct. *Business and Society*. 38(3), 268-295.
- Caroll, B., A. (2021). Corporate Social Responsibility: Perspectives on the CSR Construct` s Development and Future. *Business and Society*, 60(6), 1258-1278.
<https://doi.org/10.1177/00076503211001765>
- Carroll, B., A. (1991). The Pyramid of Corporaate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Shareholders. *Business Horizons*, 34, 39-48.
- Cherniwchan, J., (2012). Economic growth, industrialization, and the environment. *Resource and Energy Economics* 34(4), 442-467.
<https://doi.org/10.1016/j.reseneeco.2012.04.004>
- Commission of the European Communities. (2001). Green Book: *Promote a European framework for corporate social responsibility*.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/doc_01_9/DOC_01_9_EN.pdf

- Davenport, K. (1999). Social Auditing Teaching Packet. *Proceedings of the International Association for Business and Society*, 10,955-964.
- Davis, K. (1960). Can business afford to ignore social responsibilities? *California Management Review*, 2, 70-76.
- Digital Social Responsibility. Digital Social Innovation, a Relatively New Concept. <https://shorturl.at/pwAK6>
- DJSI. Annual Review 2016. Loetud aadressil <https://shorturl.at/hioF7>
- Eurostat. (2021), *ICT specialists - statistics on hard-to-fill vacancies in enterprises*. <https://shorturl.at/fqFHK>
- Fernandez-Portillo, A., Almodovar-Gonzalez, M., & Hernandez-Mogollon, R., (2020). Impact of ICT development on economic growth. A study of OECD European Union countries. *Technology in Society*, 63, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101420>
- Gupta, N., Vandna, S., (2016). The Relationship Between Corporate Social Responsibility and Employee Engagement and Its Linkage to Organizational Performance: A Conceptual Model. *IUP Journal of Organizational Behavior*. 15,(3), 59-75.
- Guidance on social responsibility. (2010). Discovering ISO 26000. Loetud aadressil: http://www.iso.org/iso/discovering_iso_26000.pdf.
- Haghdoost, A., Baneshi, M., Eybpoosh, S., & Khajehkazemi, R. (2013). Comparison of Three Interview Methods on Response Pattern to Sensitive and NonSensitive Questions. *Iranian Red Crescent Medical Journal*, 15(6), 500 – 506.

- Herden, C., J., Alliu, E., Cakici, A., Cormier, C., Deguelle, C., Gambhir, S., Griffiths, G., Gupta, S., Kamani, S., R., Kiratli, Y., S., Kispataki, M., Lange, G., Matos, L., M., Moreno, L., T., Nunez, H., A., B., Pilla, V., Raj, B., Roe, J., Skoda, M., Song, Y., Ummadi, P., K. & Edinger-Schons, L., M. (2021). Corporate digital responsibility. *Nachhaltigkeits Management Forum* (29), 13-29.
<https://doi.org/10.1007/s00550-020-00509-x>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Harjumaa: Tallinn.
- Kang, C., Germann, F., Grewal, R. (2016). Washing Away Ypur Sins? Corporate Social Responsibility, Corporate Social Irresponsibility, and Firm Performance. *Journal of Marketing*, 80, 59-79.
- Kotler, P., Lee, N. (2004). *Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause*. John Wiley & Sons.
- Mets, U., Viia, A. (2021). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkond. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda
- Muudame maailma: Säätva arengu tegevuskava aastaks 2030. (2015). Loetud aadressil: https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/SA_eeesti/saastva_arengu_tegevuskava_2030_uro_et.pdf.
- Porter, M., E., & Kramer, M., R. (2006). The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility, *Harvard Business Review*, 78-93.
- Post, J., E., Lawrence, T., A., Weber, J. (2002). *Business and Society: Corporate Strategy, Public Policy, Ethics*. International Edition.
- Preston, L., E., & Post, J., E. (1975). *Private management and public policy: the principle of public responsibility*. United States of America: Pearson Education Inc.
- Rabionet, S. (2011). How I learned to design and conduct semi-structured interviews: An ongoing and continuous journey. *Qualitative Report*, 16(2), 563 – 566.

- Salb, D., Friedeman, H., H., Friedeman, L., W. (2011), The Role of Information Technology in Fulfilling the Promise of Corporate Social Responsibility. *Computer and Information Science*.4(3), 2-9. DOI:10.5539/cis.v4n4p2
- Satish, J., Li, Y. (2016). What Is Corporate Sustainability and How Do Firms Practice It? A Management Accounting Research Perspective. *Journal of Management Accounting Research*, 28(2), 1-11.
- Schwartz, M., S., Carroll, A., B. (2003). Corporate Social Responsibility: A Three Domain Approach. *Business Ethics Quarterly*. 13(4). 503-530.
- Sethi, S., P. (1975). Dimensions of Corporate social performance: An analytical framework. *California Management Review*, 17(3), 58-64.
- Silvius, A. (J). G., Schipper, J. (2016). Exploring the relationship between sustainability and project success – conceptual model and expected relationships. *International Journal of Information Systems and Project Management*, 6(3), 5-22.
- Silvius, A. (J). G., Schipper, R. P. J. (2014). Sustainability in project management: A literature review and impact analysis. *Social Business*, 4(1). 63-96.
- Strategia Säästev Eesti 21. Eesti tee jätkusuutlikule arengule. (2005) Loetud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/940717>
- The Nielsen Global Survey on Corporate Social Responsibility. (2013). *Consumers who care and say they'll reward companies with their wallets*.
- Tóth, G. (2009). *Tõeliselt vastutustundlik ettevõtlus: raamat jätkusuutlikust arengust, ettevõtte ühiskondlikust vastutusest ja probleemide strateegilisest lahendamisest*. Tallinn.
- Ubrežiova, I., Kurčova, R., Horvathova, J. (2017). How Can We See the Corporate Social Responsibility its Application in Business Practice? *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 65(1), 339-346.

Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum. (2012). *Vastutustundlik ettevõtlus Eestis: näidete kogumik*.

Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum. Vastutustundlik ettevõtlus. Loetud aadressil <http://www.csr.ee/vastutustundlik-ettevotlus/>.

Õunapuu, L. (2014) *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Yang, C. L., Huang, C. L., Huang, R. H., Huang, K. P. (2016). Corporate Social Responsibility Based Business Performance Evaluation System. *International Journal of Organizational Innovation*, 8(3).

Lisa 1. Intervjuu küsimuste vestlusel skoobi hoidmiseks (Autori koostatud)

Küsimused	Allikad
I Vastutustundlik ettevõtlus üldisemalt Mida olete kuulnud ja teate vastutustundlikust ettevõtlusest? Mida tähendab teie jaoks vastutustundlikku ettevõtlus?	Kotler ja Lee 2004
II Ettevõtte eetika: Kas ja kui jah, siis kuidas olete määranud ettevõtte eetilise koodeksi, kellele see kehtib ning kuidas reguleerite?	Carroll, 1999
III Sidusrühmad Kuidas püüate arvestada erinevate osapoolte huvisid IT ettevõtte tegevustes?	Carroll, 1999
IV Kogukond Millist koostööd teete kogukonnaga?	Post, Lawrence, Weber, 2002,
V Tarbija Kuidas kasutate tarbija tagasisidet ning mida sellega teete?	Ubrežiova, Kurčova, Horvathova, 2017
VI Töötaja Milliseid teenuseid pakute töötajale? Kuidas motiveerite töötajaid? Kas ja millisel viisil investeerite töötajasse?	Gupta ja Vadna 2016; Ubrežiova, Kurčova, Horvathova, 2017
VI Investorid Kuidas kaasate investoreid oma tegevustesse (kui neid on)?	Post, Lawrence, Weber, 2002
VII Tarnija Kui võrd valite tarnijaid ja mille põhjal teete otsuse?	Post, Lawrence, Weber, 2002
VIII Looduskeskkond Kuidas panustate keskkonna jätkusuutlikkusse? Milles see väljendub?	Post, Lawrence, Weber, 2002
VIII Digitaalne vastutus Mil moel panustate digitaalsesse vastutusse (andmed, küberturve)	Herden <i>et al.</i> , 2021

SUMMARY

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF ESTONIAN IT ENTERPRISES

Martina Võrklaev

Corporate social responsible entrepreneurship is gaining popularity and awareness of its importance is ever-growing. It is a new way of thinking about how businesses can naturally become more self-sustaining, increasing their positive social and environmental, and minimizing the negative impacts.

Today, information technology development is moving at a tremendous speed, which supports economic development (Fernández-Portillo et al., 2020 p. 7) This sector-driven rapid development and upward trend provides an opportunity to integrate responsibility in a changing environment. This is a topical issue for companies operating in the information technology sector, as it provides an opportunity to learn how companies operate on a day-to-day basis towards to sustainable and transparent business. On the other hand, the topic is relevant for companies in the IT sector where is a huge labour shortage and the companies must make an effort to recruit high-quality workers in the field. (Mets and Viia, 2021, p. 49).

This thesis aims to explain how Estonian IT companies are implementing the principles of responsibility in IT and based on academic theory, develop recommendations for the development of a responsible and sustainable behaviour in the IT sector in Estonia.

The concept of responsible entrepreneurship started in the 1960s with Carroll's approach, whose definition was taken further. Its impact has grown with each passing year. Initially, the effect was smaller, as companies historically lacked greater influence on society. As time goes on, the definition comes closer and closer to people and society, and the importance of companies in promoting responsibility grows.

Initially, responsible businesses addressed different responsibilities through a pyramid: economic, legal, ethical, and charitable. As time went on, the charitable duty was removed from this definition, which itself was considered as ethical behaviour. The original

pyramid was replaced by a three-domain view, where there was no hierarchical approach, which was seen through the lens of economic, ethical, and legal behaviour.

The Dow Jones Sustainability Index, used in large companies to measure financial performance, evolved. The link between responsible business and organizational performance was then established. To compete in a global landscape of peace and stability, increasing attention was given to the society and the well-being of people, which in turn led to increased savings and sustainable operations.

With this more conscious approach, more and more strategies, standards, and laws were developed to help guide toward the responsible behaviour. The 21st century, together with economic growth and digitalization, has led to the emergence of more new aspects of responsible behaviour, with the emergence of digital responsibility.

To collect the data, a qualitative study will be carried out to map the responsible behaviour in IT companies. The general population consists of companies that belong to the Estonian Union of Information Technology and Telecommunications, which includes total of 115 members as of 2021. The information technology sector comprises 5942 companies and the gross domestic product (GDP) of the companies operating in the IT sector accounts for 7% of Estonia's total GDP.(ITL) The survey was based on semi-structured interviews with representatives of IT companies, which map the situation of responsible behavior in IT companies.

The conducted survey is a business perspective on how companies perceive and act in a responsible world. From here, it would be desirable to look further into the field within a wider range of companies and, on the other hand, it would be good to bring in the view of IT professionals from within the company, to see how they perceive and see what is being done and how much is being done from a responsible business perspective.

The author hypothesizes that non-members of the Forum for Responsible Entrepreneurship are more likely to contribute to this process in this area than VEF members. It is a broad and interesting area and should be further explored from different perspectives.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Martina Võrklaev,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Vastutustundlik ettevõtlus Eesti IT ettevõtetes, mille juhendaja on Arvi Kuura, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Martina Võrklaev

20.05.2022